

DEBRECEN SZ. KIR. VÁROS
ERDŐGAZDASÁGÁNAK
ISMERTETÉSE

VÁROSI NYOMDA, DEBRECEN
1939—1432

DEBRECEN SZ. KIR. VÁROS ERDŐGAZDASÁGÁNAK ISMERTETÉSE

OEE Könyvtár
Áll. Ell. 2020

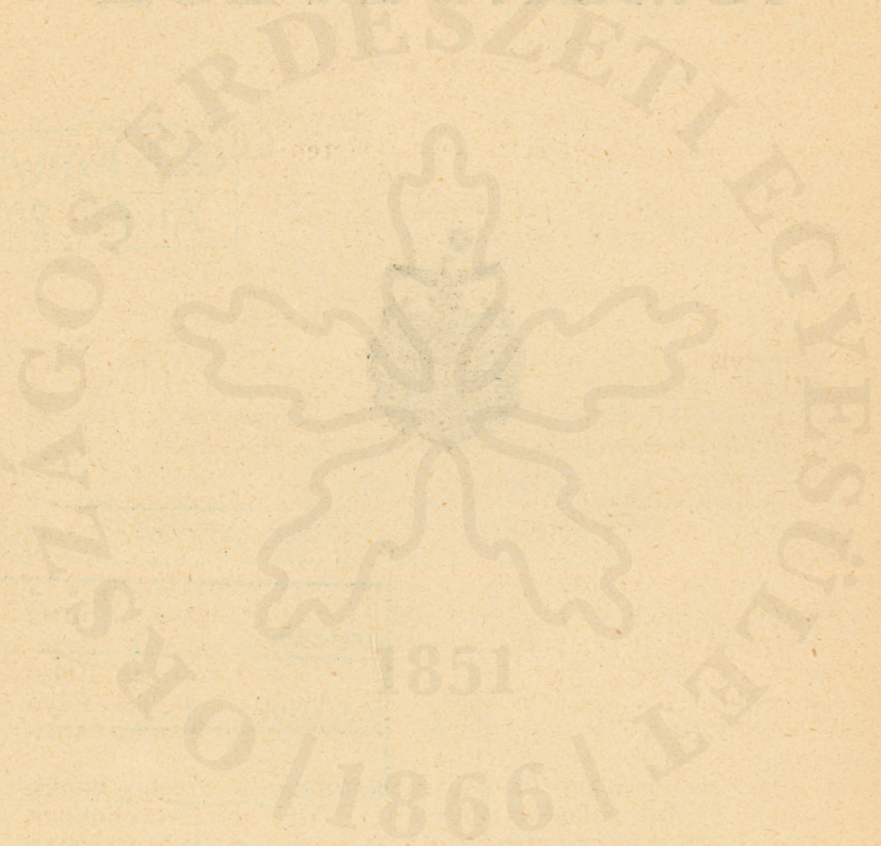
Magyarországi Erdészeti Egyesület
Magyar Királyi Erdészeti Szakmunkásegyesület

Leltári szám:	187/2008
Csoport szám:	II
Raktári jelzet:	S. III. 2.

VÁROSI NYOMDA, DEBRECEN
1939—1432

DEBRECEN SZ. KIR. VÁROS
ERDŐGAZDASÁGÁNAK

ISMERTETÉSE

I. ÁLTALÁNOS LEÍRÁS.

1. Fekvése és kiterjedése.

Debrecen város erdőbirtoka a Nagy-Magyar Alföld keleti szegélyén három törvényhatóság területén fekszik és pedig :

Debrecen sz. kir. város határában . . .	19,239·0	kat.	hold
Hajdú vármegyében Hajdúsámson határában	1,354·4	„	„
Szabolcs vármegyében Nyírmártonfalva határában	6,476·9	„	„
vagyis a város összes erdeje. . . .	27,070·3	kat.	hold.

Az erdő hét különálló részre tagolódik, melyből hat a nyírségi homokon, egy pedig a tiszamenti részben szíkes agyagon fekszik.

Homoki erdők a Gúth, Nagycsere, Haláp, Bánk, Savóskút, Monostor, Apafája, Nagyerdő. Agyagtalajon fekvő erdő az Ohat.

Ezek közül Debrecen városához legközelebb fekszik a Nagyerdő, amelyik a várossal közvetlen érintkezik s attól északra terül el ; nyugatra legmesszebb fekszik Ohat a Hortobágyon, a várostól légvonalban 50 km. távolságra, az utolsó maradványa egy nagyobb ligetes erdőnek, mely a Tisza-folyó által feltöltött területen feküdt. Keletre legtávolabb van a várostól légvonalba 26 km.-re fekvő Gúth.

A városi erdőket öt m. kir. erdőhivatal kezeli ; bányai, debreceni, gúthi, halápi és nagycserei. Ezeknek a hivataloknak az irányítását a debreceni m. kir. erdőigazgatóság, illetve az ennek alá rendelt városi erdők felügyeleti tisztje teljesíti. Az erdőhivatalok élén egy-egy állami erdőtiszt áll.

A védelmet és segédszolgálatot a város Polgármestere által kinevezett 33 városi erdőőr és 18 állandó kíséző napibéres erdőőr látja el. A 33 kinevezett erdőőr közül minden erdő hivatalnál egy-egy számvevői és irodai szolgálatot teljesít. Az erdőhivatalok területei nagyságra nézve körülbelül egyformák

A gúthi m. kir. erdőhivatal belső- és külső Gúthra oszlik, összterülete 6476·9 kat. hold.

A nagycserei m. kir. erdőhivatalhoz a nagycserei és halápi dűlő egy része tartozik, területe 5970·4 kat. hold.

A halápi m. kir. erdőhivatalhoz a halápi, fansikai és bánki dűlő egy része tartozik, területe 4729·6 kat. hold.

A bánki m. kir. erdőhivatalhoz a nagycserei, fansikai, bánki és paci dűlők tartoznak, területe 4849·5 kat. hold.

A debreceni m. kir. erdőhivatalhoz a különálló erdőket képező Nagyerdő, Apafája, Monostor, Savóskút és Ohat tartozik, területe 5043·9 kat. hold; ebből a Nagyerdő 2157·3 kat. hold, Apafája 336·2 kat. hold, Monostor 853·7 kat. hold, Savóskút 1354·4 kat. hold és Ohat 342·3 kat. hold.

2. Tulajdonjog fejlődése és a régebbi gazdálkodás.

Debrecen sz. kir. városnak részben a város határában, részben pedig Hajdúsámson és Nyírmártonfalva községek határában fekvő és jelenleg 92,486 kat. holdat kitevő mező- és erdőgazdasági birtokából, Török Gábor volt városi erdőmesternek az E. L. 1882. évi XXI. évfolyamában a város erdőgazdasági viszonyait tárgyaló cikke szerint, valamikor az erdő 45,290 kat. holdat tett ki. A cikk megjelenése idején azonban cikkíró szerint az erdővel borított terület már csak 23,497 kat. hold volt, amelyből az alacsony zárlat folytán legfeljebb 14,094 kat. hold volt tényleg erdőnek számítható, míg 9403 kat. hold alacsony 0·3—0·4 zárlatánál fogva erdőnek tekinthető nem volt. Hogy eme erdőbirtok több mint egyharmadára csökkent, annak egyik legfőbb oka a birtokviszonyok sajátosságában keresendő.

Debrecen sz. kir. város birtokai és így természetesen erdőbirtokai is, eredetileg földesúri birtokok voltak. Azonban már abban az időben is a város polgárai bizonyos használati (szolgalmi) jogokat gyakoroltak eme földesúri birtokok erdejében. Később e birtokok egy része, mint királyi adomány (Nagyerdő, Apafája, Csere) más része, mint zálogbirtok, Debrecen város tulajdonába került. A váltságdíjakat, illetőleg zálogdíjakat azonban a város, mint erkölcsi testület, egymagában nem tudta teljesen fedezni, ezért egyes jobbmódú városi polgárok járultak hozzá a váltság, illetőleg zálogdíjak fizetéséhez, persze bizonyos jogok gyakorlása ellenében.

E jogok azonban csak a jelenlegi nagycserei, halápi és bánki erdőhivatal kerületét képező „Erdőpuszták”-ra, továbbá a gúthi erdőhivatal által kezelt Gúthi erdőre, valamint a debreceni erdőhivatal kerületébe tartozó Savóskúti és Monostor nevű erdőre terjedtek ki, míg Nagyerdő, Apafája és Ohat e jogoktól mentesek voltak. Szóbanforgó szolgalmi jogok eleinte

csak az erdők között fekvő tisztások kaszáltatására szorítkoztak, később azonban az erdőkben való legeltetést is engedélyezte a város. 1854-ben a város az erdők között addig is gyakorolt legeltetés és kaszáltatás folytán keletkezett „kaszálókat“ örök tulajdonjoggal a zálogtartó polgárookra ruházta át. Eme kaszálókon aztán azok birtokosai eleinte szintén csak a kaszáltatást és legeltetést gyakorolhatták, később azonban, azok mezőgazdasági feltörését is engedélyezte a város. Az egyes erdőfoltok között fekvő eme kisebb-nagyobb, most már magántulajdont képező és jórészt mezőgazdaságilag használt „kaszálók“ mellé a birtokosok a várossal történt megállapodás értelmében a város tulajdonában visszamaradó erdőkre is kaptak kaszáltatási és legeltetési jogot, amely jogok az erdőknek fokozatos pusztulását eredményezték. Nem vitás, hogy ott, ahol az erdők közötti tisztásokon, sőt magában a gyér zárulású erdőben egész nyáron át kaszáltatás, a fennálló szolgálmi jog alapján pedig Szent Mihály-napjától Szent György-napjáig legeltetés folyik, ott okszerű erdőgazdálkodás nem folytatható.

Elősegítette az erdők fokozatos pusztulását a városnál bevezetett erdőtelepítői, „vákáncs“-rendszer is. A kihasznált erdők felújítása érdekében a vágásterületekre, eleinte a város szegényei közül, később pedig más községek szegényei közül is telepítettek be családokat. Ezek ott a város fájából földbe épített kunyhókat építettek és a vágásterületeknek, valamint a legeltetés és kaszáltatás folytán keletkezett tisztásoknak általuk nevelt csemetékkal való beültetése fejében a sorközöket mezőgazdaságilag ingyen használhatták, a beültetésig pedig eme tisztás területeket részes művelésre bírták. Joguk volt ezenkívül bizonyos számú állat (tehén, ló, sertés) tartására, illetve az erdőben való legeltetésre és az erdőben szedett fával való tüzelésre. Elgondolható, hogy miután nyomorúságos kunyhójukat felépítették, vagyoni romlásukat okozta volna, ha eme területről tovább kellett volna vándorolniuk. Ezért nem azon igyekeztek, hogy minél hamarabb sikerüljön az erdő-sítés, mert akkor továbbvándorolni kényszerültek volna, hanem, hogy minél tovább egy helyben maradhassanak. Eme egy helyben maradás érdekében minden igyekezetük odairányult, hogy az általuk felfogott telepítési terület (vákáncs) felújítása minél később sikerüljön. Természetes dolog, hogy a néha évekre terjedő mezőgazdasági előhasználat, majd ugyancsak évekre terjedő köztes használat, az amúgyis gyöngye talajt teljesen kiszarolta, állataiknak legeltetése pedig a fiatalosokban okozott nem kevés kárt.

Az erdők pusztulásának harmadik oka, azoknak sarjerdőüzemben, főként hatvanéves, tehát oly magas forduló mellett történt kezelése, amelynél a sarjadzás már nem kielégítő és ennek következtében a felújulás hiányos. A hiányos felújulás következtében a kaszáltatási határok tágultak, a legelő szaporo-

dott és a főként tölgyből álló állományok pusztultak. Az erdőknek 1918. évben történt állami kezelése óta a város közigazgatási és az állami erdőgazdasági adminisztrációnak minden törekvése odairányul, hogy eme áldatlan állapotok megszűnjenek. Hogy az erdők között meglevő kisebb-nagyobb belzetek, amelyek az erdőbirtokok mintegy felerészén többet tesznek ki, mint maga az erdő, káros hatása megszüntethető legyen, az erdőigazgatóság egy tervet dolgozott ki, mely szerint a legtöbb ilyen belzetet feltüntető városi erdőbirtok az ú. n. „Erdőpuszták“ (nagycserei, halápi és bánki erdőhivatal kerülete) öt darabba koncentrálnák és eme koncentrált területen belül fekvő kaszálóbirtokok olyan városi erdőbirtokkal cseréltetnék ki, amelyek a koncentrációs területen kívül fekszenek. Ez irányban történtek és történnek ma is területcserék, sajnos azonban, hogy az akció igen lanya, úgyhogy mai menete mellett annak lefolytatása több évszázadra terjedne. Miután az új erdőtörvény a szolgálmi jogok megváltására lehetőséget nyújt, eme törvény nyújtotta lehetőséggel az erdők pusztulását elősegítő két fontos tényezőt, a szolgálmi legeltetést és kaszáltatást meg lehet majd szüntetni.

Nagy lépések történtek és történnek ma is az erdők pusztulását elősegítő másik igen fontos tényező, a vákáncs-rendszer fokozatos leépítésére is. Amíg 1924-ben, tehát az állami kezelésbe vétel utáni 6. évben még 850 vákáncsos család lakott az erdőkben, addig azok létszáma ma már 195 családra apadt. A város a vákáncs-rendszer leépítése érdekében 650 kat. hold mezőgazdasági birtokot csatolt az erdőkhöz, hogy ott, az egyebütt már feleslegessé vált, de nagy családjukra való tekintettel szélnek nem engedhető, egyébként is jó magaviseletű telepítők családjukkal együtt további fásítási célokra letelepíthetők legyenek.

Az állami kezeléssel kapcsolatban az erdőrendezés igyekezett az eddigi erdőgazdálkodást is megváltoztatni, amennyiben a tölgyerdőknél a sarjerdő-üzemből a szálerdő-gazdálkodásra tért át és nagy erővel igyekezett az „erdőterületen“ a kaszáltatási és legeltetési szolgálommal terhelt tisztás területet, amely az 1923. évben is még mintegy 4000 kat. holdat tett ki — beerdősíteni. Ennek eredménye, hogy az 1882. évben még csak 14,002 kat. holdat kitevő tényleg erdővel borított terület ma már kereken 27,000 kat. holdat tesz ki. Ez csak úgy volt elérhető, hogy az óriási erdősítési hátralék megszüntetéséhez szükséges hitelkeretet a város törvényhatósága a legnagyobb áldozatkészséggel biztosította és biztosítja, másrészt igyekezett az erdősítési hátralék megszüntetés mellett mezőgazdaságilag kevésbé használható ingatlanainak az erdőhöz való csatolásával is erdőbirtokának terjedelmét nagyobbítani.

3. Termőhelyi, éghajlati és fatenyészeti viszonyok.

A debreceni erdők nagyrészen a nyírségi homokterületen fekszenek és bár általában sík fekvésűek, az ohati erdő kivételével, mindenütt vannak kisebb-nagyobb homokbuckák, melyek mélyebb fekvésű helyekkel váltakoznak.

A tengerszint feletti magasság 90—170 m. között mozog. Folyóvizek, vagy állandó vízállásos helyek az erdőben nincsenek. A fatenyészet szempontjából különbséget kell tennünk az egyes részek között. Gúth, Nagyerdő, Apafája, Monostor, Savóskút erdők fatenyészeti viszonyai kedvezőnek mondhatók. Itt belzeteket képező magánbirtokok az erdőben nincsenek, aminek következtében a legeltetés ki van küszöbölve és ezért a talaj is jobb. Nagycsere, Haláp, Bánk a bentfekvő magánbirtokok, illetőleg az ezekkel kapcsolatos legeltetés és a buckásabb talaj; Ohat pedig szikes talaja miatt kedvezőtlen a fatenyészésre.

Az évi csapadék mennyisége 582 mm., az átlagos hőmérséklet 9·7 C°. Az Alföld ezen vidékének éghajlata meglehetősen szélsőséges és szárazságra hajló, ennek következtében az erdők területe igen vízszegény és páraszegény, ami igen káros hatást gyakorol az állomány fejlődésére. A veszélyes szélirány az északi és északkeleti, mely minden évszakban igen gyakori és szárító hatásával a növényzetet, de különösen a csemeték és a fiatal ültetvények fejlődését késlelteti. Különösen a tölgy, kőris, szil telepítése és fenntartása okoz nagy gondot, míg az akác telepítése legtöbbször sikerrel jár. Azonkívül veszélyes a fiatalosokra a nyári szárazság is, ami gyakori és olykor a fiatalosok kipusztulását is eredményezi. Az ohati erdő kivételével, az altalaj általában sárga homok, kisebb részben sárga és szürke agyag, míg az Ohaton csakis szürke és sárga agyag. A feltalaj általában mély sárga vagy szürkésbarna laza homok, mely helyenként futóhomokos jellegű. A mélyebb fekvésű részeken a talaj némi agyagtartalommal is bír, míg az Ohaton kötött agyag. A homokos talaj a vizet könnyen felveszi és át is bocsátja. A sík mélyebb fekvésű részek talaja eléggé televényes, míg az emelkedettebb buckás részek televényben szegények.

A tölgyesekben a talajtakaró a galagonya, fagyal, kökény, bodza, veresgyűrű stb., az akácosokban pedig csalán, cigányzab és bodza.

Az erdők közt szétszórtan beékelte magánbirtokok rendszerint a mélyebben fekvő, jobbtalajú részeket foglalják el.

A belvizek lecsapolása folytán a talajvíz annyira csökkent, hogy különösen a buckás részeken a tölgyesek megtelepítése már nem vezet eredményre.

A tölgyesekre alkalmazott I—III. termőhelyi osztály meg-

felel az általános fatermési táblák I—III. termőhelyi osztályának, az akácokra alkalmazott I—III. termőhelyi osztály pedig a Coburg-fatermési táblák III—V. termőhelyi osztályának felel meg.

A termőhelyek megoszlása a következő :

I. term. osztályba	8,590 k. hold	33·1%
II. „ „	11,970 „	46·2%
III. „ „	5,360 „	20·7%
	<u>25,920 k. hold</u>	<u>100·0%</u>

Az erdőt alkotó fontosabb fafajok megoszlása a jóváhagyott üzemterv szerint az 1923. évben az alábbi volt :

Erdősítetlen	3,531·6 k. hold	13·6%
Tölgy	12,201·9 „	47·3%
Akác	9,388·7 „	36·3%
Nyár	723·7 „	2·5%
Kőris	74·4 „	0·3%
Összesen	<u>25,920·3 k. hold</u>	<u>100·0%</u>

Ez az arány, illetve százalék az erdősítetlen területek beerdősítése következtében az újabb időben főleg az akácállomány javára lényegesen nagyobbodott.

A főbb fanemek közül a kocsányos tölgy régebben a mélyebb, jobb, televényesebb talajokon és a sivárabb dombokon egyaránt előfordult és zárt állományokat alkotott. Azonban egyrészt a vízlecsapolások következtében a talajvíz szintjének lesüllyedése, másrészt az utóbbi évtizedek általában szárazabb klímái jellege és végül a cserebogár-pajornak a szárazabb homokterületeken való óriási elterjedése miatt, a tölgy tenyésztését újabban csak a mélyebb, üdőbb, televényesebb területekre kellett korlátozni, mivel a magasabb részeken a tölgy tenyésztése a leggondosabb ápolás mellett sem mutat megfelelő eredményt, amiért ezeken a helyeken a tölgy helyét a kevésbé igényesebb és inkább szárazságtűrő fanemek, az akác, amerikai dió, fekete és erdei fenyő foglalták el.

A másik fő fanem az akác, többnyire jól tenyészik, kivéve egyrészt a túlságosan nedves és szikes talajokat, másrészt a teljesen humusznélküli homok-kifúvásokat. Kisebb mértékben közbeegyítve előfordulnak a nyár, fekete és erdei fenyő, szil, amerikai kőris, amerikai dió, juhar stb.

Az idősebb faállományok fejlődési viszonyait vizsgálva, azt találjuk, hogy a tölgyesek fejlődése a legtöbb helyen nem kielégítő, aminek az oka részben a talajvíz szintjének már említett süllyedése, részben az erdő sarjeredete, illetve a tuskók

életképtelensége, részben pedig az, hogy a tölgyállományok egy része a tölgy tenyészetére már nem alkalmas dombosabb részeken terül el.

Vágásterv, használatok.

A vágástervek úgy lettek összeállítva, hogy lehetőleg biztosítsák az egyenletes hozamot és a város faszükségletét is kiegyenlítsék.

A tölgygazdasági osztályban, a debreceni erdőhivatal kezelése alatti erdőket kivéve, 80 éves vágásforduló állapotított meg, míg a debreceni erdőhivatalnál 100 évben lett a vágásforduló meghatározva. Az akácgazdasági osztályban, ahová a nyárállomány is be lett sorozva 30 éves vágásforduló állapotított meg.

A tölgygazdasági osztályban kiserészen fokozatos felújító vágással, leginkább azonban tarvágással történt a használat, míg az akácgazdasági osztályban tarvágással, tuskóirtással. Az akácok között levő tölgycsoportok azonban, ha állapotuk és sűrűségük azt megengedi, rendszerint a tölgy vágáskoráig fenntartatnak.

A Nagyerdőn levő és tényleg park céljait szolgáló „Park” erdőgazdasági osztályban vágásforduló nem lett megállapítva, mivel itt az állományok addig tartatnak fent, míg az egészségi állapotuk azt megengedi.

Az 1932—33. évtől esedékes folyó 10 éves gazdálkodási időszakban az üzem átvizsgálási előírás szerint kitermelhető évenként :

T. gazdasági osztályban 229·3 k. hold 18,814 m³ fatömeggel.

A. gazdasági osztályban 287·7 k. hold 13,993 m³ fatömeggel.

Összesen 517·0 k. hold 32,807 m³ fatömeggel.

Ehhez hozzászámíthatjuk még a hangyásfák fatömegét, ami évenként körülbelül 750 m³-t tesz ki és az előhasználati fatömeget, ami évente körülbelül 5300 m³-re rug.

Évente tehát a kihasználható összes fatömeg 38,800 m³, amit kiegészít még a főhasználati tervben nem tárgyalt mintegy 6700 m³ tuskó és gyökérfa, valamint 8700 csomó 7 cm. átmérőn aluli gallyfa.

Az évente kihasználható fatömeg a városi lakosság szükségletét képező fatömegnek mintegy egyharmadát fedezi.

A kitermelt faanyag egy része, mint tűzifa, a közérdekű szükségletek kielégítésére szolgál, így a városi hivatali helyiségek fűtése, egyházak, lelkészek, iskolák és állami intézmények, valamint a városi tisztviselők szükségletére.

A faanyag mintegy 8—10%-a, mint múfa lesz értékesítve.

Ennek egy része padlókra, parkettre és deszkára lesz a városi fűrésztelepen feldolgozva, az ezen felül megmaradó mennyiség részben árverésen értékesítve, részben árszabályszerű áron a faraktárba, illetve az erdei rakodókon eladva.

A mellékhaszonvételek közül megemlíthető a vadászat, a fűkaszálás, a legeltetés, csalán- és gubacsszedés, valamint a lomb- és erdei földeladás.

A vadászat nagyobb részét a debreceni vadásztársulat részére, a gúthi erdőbirtok területe pedig a gúthi vadásztársulatnak van bérbeadva. Ezek gondoskodnak a vadak őrzéséről, etetéséről. A Nagyerdőn és Óhaton a vad lelövését Debrecen város bárcázás útján házilag értékesíti.

A fűkaszálás a kaszálóbirtokok részére a birtokok körüli erdőkben régi szolgalmak alapján telekkönyvileg van biztosítva. Ugyancsak telekkönyvileg van biztosítva a legeltetés is azoknak a kaszálóbirtokosoknak a részére, akiknek az erdősegen kaszálóbirtokuk (földjük), a városban pedig állandó lakásuk van. A legeltetés október 15-től április hó 15-ig terjedő időre van megállapítva.

Mezőgazdasági használat az erdősítésekben rendszeren 3 évig gyakorolható, mégpedig 1 évi elő- és 2 évi köztes művelés alakjában.

Eme mezőgazdasági használatért végzik az erdőtelepítők az erdősítést és a fiatalos ápolását. Az erdőtelepítők a gúthi erdőhivatal kerületében legnagyobb részét a szomszédos községek lakóiból kerülnek ki, míg erdőn lakó telepítők (vákáncsosok) már csak a többi erdőhivatalok kerületében vannak nagyobb számmal.

A köztes műveléssel a csemeték sorai között kapásnövény termesztendő, de úgy, hogy azzal együtt a csemetéket is tartoznak a telepítők gondosan megkapálni. A köztes művelés azonban sok esetben, különösen lassan növekvő fánemeknél, két évnél tovább is szükséges.

Felújítás, erdősítés, csemetenevelés.

A felújítás a „Tölgy” gazdasági osztályban kisrészben fokozatos felújító vágás alkalmazásával tölgy-makk-alávetéssel, de leginkább tarvágás utáni mesterséges úton mezőgazdasági elő- és köztes műveléssel tölgy-makkvetés, illetve csemeteültetés útján történik.

Az „Akác”-gazdasági osztályban a felújítás tarvágás és a tuskó kiszedése után gyökérsarjakról eszközöltetik. Ott, ahol állománykicserelésről van szó, vagy az állományban nagyobb tisztásfoltok vannak, valamint a tisztásterületek felújítása mesterséges úton történik, mégpedig a tölgyesekben tölgy-makkvetéssel, az akácokban pedig akáccsemeteültetéssel, mező-

gazdasági elő- és köztes műveléssel kapcsolatban. Az 1933. évi új üzemátvizsgálási munkálat szerint az évente felújítandó, illetve beerdősítendő terület volt: 963·6 kat. hold, amihez hozzászámíthatunk még mintegy 20% pótlást, vagyis évente felújítandó terület volt mintegy 1200 kat. hold, amiben azonban a természetes úton (sarjrol) felújítandó terület is bennefoglaltatik. Az évi erdősítendő terület azonban az utóbbi években már lényegesen csökkent.

Az itteni homoktalajokon a száraz, aszályos klíma mellett igen fontos dolog, hogy a megtelepített fiatalos a talajt mielőbb teljesen beárnyékolja s a sorok záródjanak, ezért az erdősítésnek mindig sűrű hálózatban kell történnie. A sortávolságnak a két métert, a csemetetávolságnak az egy métert lehetőleg nem szabad meghaladnia, sőt a lassabban növény fanemeknél még sűrűbb hálózatot kell alkalmazni.

Tölgymakkvetés esetében 1·0—1·2 m. sortávolság mellett a sorokban a makk úgy vetendő, hogy egyik makk a másikat érje, mert csak így remélhetünk zárt és szép állományokat.

A pótlásokhoz mindig csakis jól fejlett, egészséges és erőteljes gyökérzetű csemetéket használunk.

Ezek nevelésére megfelelő nagyságú vándorcsemetekerteket tartunk fent.

Jelenleg a csemetekertek megoszlása a következő:

Debreceni erdőhivatal	6·0 kat. hold
Nagycserei erdőhivatal	17·0 „
Halápi erdőhivatal	21·0 „
Bánki erdőhivatal	30·0 „
Gúthi erdőhivatal	16·0 „
vagyis összesen	90·0 kat. hold

nagyságú csemetekert szolgál a csemeték előállítására.

4. Az erdők jövedelmezősége.

Az erdőgazdaság nyers jövedelme az 1937. évi zárószámadás szerint:

Bevétel	1.350,311·2 P
Kiadás	836,400·53 P
Tiszta jövedelem	513,910·67 P
Kat. holdanként tehát	18·98 P

5. Károsítások.

Az erdőket terhelő legeltetési és kaszáltatási szolgálmon felül igen nagy mértékben megnehezítik az erdők telepítését, felújítását és fenntartását a szomszédos községek és az erdők

közötti kaszálóbirtokokon lakók által elkövetett falopások, tilos legeltetések, valamint a rovarkártevők között a cserebogár pajor.

A falopások által elkövetett károsítás nemcsak a lopott fa értékében jelentkezik, hanem abban is, hogy a fák vékonyabb-vastagabb ágainak horgok segítségével való leszakításával keletkezett ágcsonkokon keresztül a fa belsejébe hatoló nedveség korhadást okoz, úgyhogy az ilyen erősen megtámadott erdőrészekben műfára alkalmas, egészséges fát alig találni, aminek következménye az alacsony műfa-százalék. Hogy mily nagymérvűek a falopások, arra legjobban rávilágít az a tény, hogy az 1938. év október—1939 március hó közötti időben az erdőhivatalok 1737 esetben tettek falopási ügyben feljelentést, amely esetekben a lopott fa mennyiségét kb. 600 m³-ben; értékét 11 ezer pengőben állapították meg. Pedig a felfedezett és megállapított esetek az elkövetett lopási eseteknek köztudomásilag csak kis hányadát képezik.

A tilos legeltetés által elkövetett erdei kihágási esetek száma még nagyobb. Hogy ezáltal milyen károsodás éri az erdőgazdaságot, bővebb magyarázatot nem igényel, de kifejezésre jut ez — az ilyen károsításoktól sokat szenvedett — erdők 55—60 m³-es kat. holdankénti vágáskori fatömegében.

A cserebogár-pajor jóformán állandó károsító és főokozója a tölgytelepítés általános sikertelenségének. 1890-ben pl. a Nagyerdőn 400 kat. hold tölgytelepítés pusztult el a pajorrágás következtében. Ezért az erdőigazgatóság minden tőle telhetőt megtesz a cserebogár ártalmatlanná tételére és 1928 óta, rajzás alkalmával nagy költséggel gyűjteti a nemző cserebogarat.

1928-ban	31,200 kg.-ot,	7,703·81 P
1931-ben	112,308 „	16,392·77 P
1934-ben	152,278 „	16,311·18 P
1937-ben	64,828 „	7,773·42 P

költséggel gyűjtöttünk cserebogarat.

Ha elgondoljuk, hogy egy kg.-ban 1300 drb cserebogár van és hogy a gyűjtéssel az összes rajzócserebogárnak legfeljebb 10%-át sikerült megsemmisíteni, úgy fogalmunk lehet arról, hogy mily tömérdek cserebogár rajzik egy-egy cserebogaras évben.

II.

AZ ORSZ. ERD. EGYESÜLET 1939. ÉVI JÚNIUS HÓ 22-ÉN DEBRECEN VÁROS ERDEJÉBE TEENDŐ TANULMÁNYI ÚTJÁNAK PROGRAMMJA.

Indulás reggel 7 óra 45 perctől kezdődőleg autóbuszokkal az Arany Bikától a városi faraktárba.

1. Epreskerti városi faraktár. A vasútvonalra hajló nagycseri és gúthi, valamint a bánki és halápi erdőhivatalok tengelyen fuvarozott fatermékeinek gyűjtő és értékesítő helye. Évi forgalma : 3000 m³ szerfa és 35.000 ürm³ tűzifa. Innét indul ki a 35 km. hosszú 96 cm. nyomtávolságú erdei vasút, amely még a nyolcvanas évek elején épült. A vasút komplexumát annakidején a városi erdők kitermelését eszközlő vállalkozó Boszniából hozta, ezért az abnormis nyomtáv. A vasút gőzüzemű, mely a gúthi és nagycseri erdőhivatalok fatermékeit ezidőszerint teljes egészében, a bánki és halápi erdőhivatalok fatermékeit azonban csak kismérvben szállítja. A vasút korlátozott személyforgalomra is be van rendezve. A személyszállítás részben gőzmozdonyokkal, részben benzinmotorokkal bonyolódik le. A telepen van egy egykeretes fűrész, faapritó, parkettkészítő-telep és egy szárítókamra.

Ugyanitt van egy javítóműhely is. A vasút korlátozott személyforgalma különösen nyáron számottevő az erdei kirándulóhelyeket felkereső közönség szállításával. A vasúti és fatelepi berendezésekre a város az 1927. évben felvett kölcsönből 460,000 pengőt fordított, aminek amortizációja ma is súlyos teherterele az erdőgazdaságnak.

Az epreskerti faraktárt elhagyva a vonat magánbirtokokon át eléri a város nagycseri erdőhivatalát. Ezen áthaladva láthatók csak a magánbirtokokat képező „kaszálók“, amelyek az erdőbirtokot sakktablaszerűleg behálózzák és a rendszeres erdőgazdálkodást úgyszólván lehetetlenné teszik.

A nagycseri erdőhivatal kerületébe tartozó erdő területe az üzemterv szerint : 5970·4 kat. hold.

Az 1938/39. évi főhasználatok adatai :

Kihasználtatott :

Tölgy	28·7 kat. holdon	2069 m ³
Akác	45·0 „	2043 m ³
Nyár	1·5 „	42 m ³
Összesen 75·2 kat. holdon		5154 m ³
kat. holdanként 55 m ³ fatömeg.		

A termelt 4154 m³ faanyagból az egyes választékok aránya :

Múfa 1·7%.

Hasábfá 83·4%, 100%.

Dorongfa 14·9%.

A rendkívül alacsony múfa-százalék oka az állományok sarjeredete, továbbá az erdei szolgálmi legeltetésen és kaszál-tatáson kívül ama körülmény, hogy a termelendő választékok mennyiségét és minőségét a fakeresleti viszonyok határozzák meg. Ez évben a jobb faanyaggal rendelkező güthi erdőhivatal elégitette ki a keresleti viszonyoknak megfelelő fatömeget.

Az egész 4154 m³-en felül, ennek százalékában kifejezve termeltetett :

Botfa 5·9%.

Gallyfa 7·0% (4 cm. vastagságig kivágva).

Tuskófa 21·8%.

2. A nagycserei erdőhivatalhoz tartozó erdőterületek kezdete. Balra 1936. évi kanadai nyár-telepítés az 1935. évi vágás-területen. Az 1937. év őszén és 1939. év tavaszán tölgyekkel alátelepítve. A kanadai nyár-telepítés célja az, hogy az alája vetett tölgyekkel védőállományául szolgáljon, különösen a cserebogár-pajor pusztítása ellen.

Jobbra folyó évi téli vágás. Magasabb fekvésű helyein akác, mélyebb fekvésűeken kanadai és Robusta-nyárral folyó év tavaszán erdősítve, mezőgazdasági köztes művelés mellett. A mezőgazdasági elő és köztes művelést itt már nem az erdő-birtok leírásában említett : vágás-területen lakó telepítők (vákán-csók) végzik.

3. Erdőtiszti és erdőőri lak. A nagycserei erdőhivatalt kezelő erdőmérnök és az irodai szolgálatban segédkező erdőőr lakása. A tisztalak előtt ültetett 6 éves akácállomány. Teljesen be volt települve fekete fenyővel, de a cserebogár-pajor a fenyőt kipusztította. Utána akáccal lett betelepítve, mely a pajor pusztításának ellentáll. A feketefenyő nyomokban megvan.

4. Ősállapotban fenntartott természeti emlék faállománya : tölgy, nyár, akác.

5. Tanyai állami elemi iskola a tanyai lakosság és az erdő-telepítők gyermekei részére.

6. Talajszelvény a pálya baloldalán. Humuszréteg alig van a sovány homok felett.

7. A háború alatt munkáshiány miatt elhanyagolt és azután röszvétéssel kizsarolt talajokon igen nehéz munkával folyik a tölgy, akác és kanadai nyárral való erdősítés a pálya mindkét oldalán.

8. A hármashegy vasútállomás, mögötte tanyai iskola. Az állomás után a pálya mindkét oldalán 9 éves kanadai nyár-állományok, a jobboldalon tölgyvel elegyesen.

9. 9 éves kanadai nyár-telepítés a 67a. erdőrészletben.

A 2—9. tétel alatt érintett nagycserei erdőhivatal területének egy részét a háború alatt le kellett tarolni a város faszükségletének biztosítása érdekében. A felújítás munkáshiány miatt nehezen ment, sőt a terület egy jórészét, a népellátásban a háborút követően fellépett zavarok miatt, rozssal kellett bevetni. Ezen több éven át folytatott termelés az amúgyis szegény homoktalajokat kizsarolta s ma azokon a felújítás igen nehéz.

1928-ig az összes területek fel voltak újítva. Az 1929. évi nagy téli hideg a megtelepült állományok javarészét elpusztította. Azóta a felújítás újból folyik.

Ezen területek szegénységét az okozta, hogy a területek évszázadok óta téli legeltetési és nyári kaszáltatási szolgálommal vannak terhelve.

10. Városi birtokhatár, amely egyúttal Debrecen város és Szabolcs vármegye határvonala is.

Debrecen város nagycserei erdőbirtokát elhagyva, útunk Várady Szabó János és Reviczky József többezer holdas mezőgazdasági birtokán át visz a városnak Nyírmártonfalva község határában fekvő güthi erdőbirtokára.

Az erdőbirtok területe, miként az általános ismertetésből kitűnik :

Az üzemterv szerint	6,477 kat. hold
Az 1932. évi revízió óta területgyarapodás	337 kat. hold
Így az erdőbirtok jelenlegi területe . .	6,814 kat. hold.

A multévi főhasználatok adatai :

Kihasználtatott :

Tölgy	64·3 kat. holdon	8,196 m ³
Akác	54·9 „	7,459 m ³
Nyár	4·7 „	918 m ³
Összesen	123·9 kat. holdon	16,573 m ³

Kat. holdanként : 133 m³ fatömeg.

A termelt 16,573 m³ faanyagból az egyes választékok aránya :

Műfa 18·7%
 Hasábfa 67·6% 100%
 Dorongfa 13·7%

Az egész 16,573 m³-en felül, ennek %-ában kifejezve termeltetett :

Botfa 6·4%
 Galyfa 6·3% (4 cm. vastagságig kivágva).
 Tuskófa 15·2%

11. Debrecen város güthi erdejében a Tamássy erdei rakodó.

12. Magvetésből származó amerikai dióállomány és alátelepítésből, makkvetésből származó kocsányos tölgy fiatalos, előbbi 9, utóbbi 12 éves.

13. Egy beékelt kaszálóbirtok erdősítése sivár homokon. A 12 kat. holdas terület megszerzés után, 1936. év tavaszán erdősített be akáccal és fekete fenyővel, azóta állandóan pótolva.

14. Előttünk levő területrészek 1925. év őszén az előzőleg meggyérített tölgy-főállomány alá soros vetéssel bemakkoltattak, 1926 és 1927-ben a sorok rendszeresen megkapáltattak. Ezen alátelepítést a cserebogár-pajor tönkretette. A főállomány az 1934. év telén teljesen kitermelte: ezután a magasabban fekvő részek akáccal lettek betelepítve az 1935. év tavaszán; a mélyebben fekvő részeket, ahol az volt a cél, hogy tölgytelépíttessenek be, tölgymakktermés hiányában csak az 1937. év őszén sikerült egyévi előzetes mezőgazdasági előhasználat után tölgymakkal, a partosabb részeket pedig amerikai dióval beerdősíteni és ezen erdősítéseket főként nyár-, helyenként tamarix-védőállománnyal egyidejűleg védeni. A nyár-stb. védőállomány már két év alatt teljesen záródik és cserebogár-rajzás idején árnyékolja a talajt, amelynek következtében a cserebogár nem szívesen petél ezen helyekre. A tölgy fejlődésének arányában a védőállomány eltávolíttatik (2/a)—(2/b) tag).

15. 1925. évi őszi alátelepítésből sikerült tölgy fiatalost a 4. és 5. tagban. A tetőkön az 1936. évi főhasználat és egyévi mezőgazdasági előhasználat után ültetett 3 éves akácos.

16. 1937. évi őszi amerikai dió- és szlavóniai tölgytelepítések a 4. tagban. A tölgytelepítés ez év tavaszán csemeteültetéssel pótoltatott, de a cserebogárpajor máris károsít benne.

17. Belső güthi állomás és erdei rakodó.

18. 57 éves sarjról keletkezett kocsányos tölgyállomány, a 30/a) tagban, a gerincvonalon túl 127 éves ugyanilyen állomány, amelyben 1928. évben a hézagok ritka hálózatban nemes dióval lettek bevetve.

19. Vadászlak, erdőtiszti lak és Hubertus-fa. *Itt dr. Ijjász Ervin m. kir. s. erdőmérnök előadása*: „Az erdőrendezés termőhelyi alapjai.“ Felolvasás után rövid tízórai. Utána a bejárás folytatása.

20. Számvivő erdőéri lakás, utána 26—36 éves amerikai dióállomány, közben néhány szelíd diófatorzsszal az 58/b) tagban.

21. Akácatermési táblák összeállításához az Erdőrendezési tanszék által kijelölt 33 éves akácállomány, I. th. osztályú talajon, az 59/a) tagban.

22. Idei tavaszi akáctelepítés mezőgazdasági köztes használatlalt az 59/b) tagban. A levágott faállomány, tölgy- és nyársarj, valamint ültetett akácállomány volt. Balra kísérleti akácállomány, mint 21. tétel alatt.

23. Mezőgazdasági földekből részben már 1932-ben, részben 1938. évben erdőhöz csatolt és akáccal beerdősített területek, 56/c) tag.

24. Tanyai iskola, egy tanerővel, ismétlőiskolával, összesen 40 tanulóval.

25. Jobbra az erdő közé zárt magánbirtokok (kaszálók), balra 1935. évben az erdőhöz csatolt és akáccal beültetett mezőgazdasági terület. A kifúvásos helyekén, ahol az akác nem megy, Robusta-nyárral, idén tavasszal pótolva.

26. Leányhegyi erdőéri lak, balra 1923. évben akáccal beerdősített gyenge termőerejű mezőgazdasági terület (futóhomokon, 66/c) tag).

27. Előrenézve: 1936. évi akáctelepítés, jobbra tőle: 1926. évi akáctelepítés, a dombtetőn feketefenyő-telepítés, szintén eddig mezőgazdaságilag hasznosított földön.

28. Jobbra 1935. évben az erdőhöz csatolt és akáccal telepített gyenge homok, balra 1923—1927. évi akáctelepítés (Bodor-hegy, 67/d) tag), mint előbb.

29. 1935. évi feketefenyő-telepítés, egy évig mezőgazdaságilag köztes használatlalt, később sorközei házilagosan művelve.

30. Multévi őszi tölgy-makkvetés, egy évvel idősebb kanadai nyár védőállomány alatti; a terület ezelőtt szántó volt, a telepítés között tölgy- és akáccsemeteket.

31. Multévi erdősítések egy olyan területen, amely magába foglalja a legszélsőségesebb talajminőségeket homoki viszonylatban. Ez az ú. n. Pusztá-templomi rész, amelyet a mult évben összesen 160 kat. hold egyéb mezőgazdasági területtel csatolt a város az erdőhöz; azelőtt ez is szántó volt. Erdősítve akác, amerikai dió, tölgy, fekete és erdei fenyővel és nyárral.

32. Pusztá-templom romja. Az Árpádok korában kb. az 1200-as években építette a Gúth-Keled-család, amelynek birtokában volt azelőtt a gúthi erdő és az egész messze környező vidék. A templom körüli két falu (Nagy- és Kis-Gúth) részint a tatárjárás, részint a török dúlások idején pusztult el, és azóta a templom is csak mint rom hirdeti a régi idők emlékét.

33. Acsádi-úti állomás és erdei rakodó. Innen sinautón a programm 34. pontjáig.

34. Angyaltelki állomás és faraktár. Jelenleg felraktározott famennyiség :

Múfa 1687 m ³ .	
Tűzifa, hasáb	5,000 ürm ³
Dorong	1,400 „
Botfa	900 „
Tuskó	1,000 „
	<hr/>
	összesen tűzifa 7,300 ürm ³

Innen gyalogséta a 39. pontig.

35. Vándor-csometekert fenyőiskolával (fekete és erdei fenyő) fekete, erdei japán vörös fenyő, virginiai boróka, akác-magvetéssel és tamarix-anyateleppel. A csometekert körül a 118. tag mezőgazdasági köztes használatú erdősítése látható. Ezen terület egy évi mezőgazdasági előhasználat után makkhiány miatt a múlt év tavaszán kanadai, részben Simonii nyárral, mint védőállománnyal előtelepített, a múlt év őszén tölgyekkel lett bevetve.

36. Múlt téli vágás helyén mezőgazdasági egyéves előhasználat. A terület megművelését, kapásnövényekkel való beültetését is a telepítő végzi, ki előművelési terményeiből $\frac{1}{3}$ részt ad a városnak. A területnek a telepítő által történt beerdősítése után a sorközötti mezőgazdasági termények a telepítőt illetik.

37. Mezőgazdasági köztes műveléssel 1927. évben magvetés útján létesített tölgy fiatalos, 1937-ben tisztítva. Mellette az úttól kissé beljebb középkorú magról nevelt tölgyállomány.

38. Az úttól jobbra kissé beljebb, volt akácállomány helyén állományátalakítás kanadai nyár védőállomány alatt kocsányos tölgyvel és amerikai dióval, 121. tagban 1937. évben.

39. 1939. évi telepítésű tölgyes, magas kőrissel elegyítve a magkelés hiányos részein. 122. tag. Itt kocsikra ülve indulunk tovább.

40. Makkvetésből keletkezett 50 éves tölgyállomány a 134/c. tagban.

41. Az út mindkét oldalán 1927. évi akácvágás helyére vetett tölgyfiatalos, magas kőrissel elegyítve. Két évi makkhiány miatt csak 1929. évben erdősített be.

42. Rosszul fejlődő magas kőrís állomány — a hézagai kanadai nyárral pótolva — a 134/b. tagban. Ez a terület lépfenék — nyírláp — volt, amit a próbagödör jelei és a feltörő lenge nád is igazolnak.

43. Ezidei téli vágásterület mezőgazdasági — egy évi — előhasználatú, a 136. tagban. A terület megművelése és tengerivel való bevetése és a vetemény egész éven át való művelése

után a termés $\frac{1}{3}$ részét kapja a munkavállalótól a város, beszállítva a kívánt helyre. Egyévi mezőgazd. előhasználat után tölgyekkel lesz bevetve. Innen tovább haladva a 163., 166., 167. tagokon át kiirtott akácállományok helyére az 1931—1932. években mezőgazdasági elő- és közteshasználattal telepített tölgyfiatalosokat látunk.

44. Vetésből származó 50 éves tölgyállomány, 169. tag. Ezen állomány elhagyása után a 43. tételben leírt fiatalosok a 168. tagban.

45. Jobbra: ugyancsak akácállomány helyén 1935—37. évi telepítésű tölgy, magas köris és amerikai dió elegyes fiatalos nyár védőállománnyal a 171. tagban. Az amerikai dió az első telepítések hézagaiba pótolgatott.

46. Akácállomány kitermelése után az 1928—29. évben mezőgazdasági elő- és köztes használattal telepített tölgyfiatalos, magas körissel elegyítve a 160. és 172. tagban (jobbra és balra). A fiatalos a múlt évben lett tisztítva.

47. Természetes úton keletkezett középkorú tölgyállomány a 173. tagban. Az állomány paizstetű nyomait viseli, amely a két év előtti áterdőlés következtében magától megszűnt.

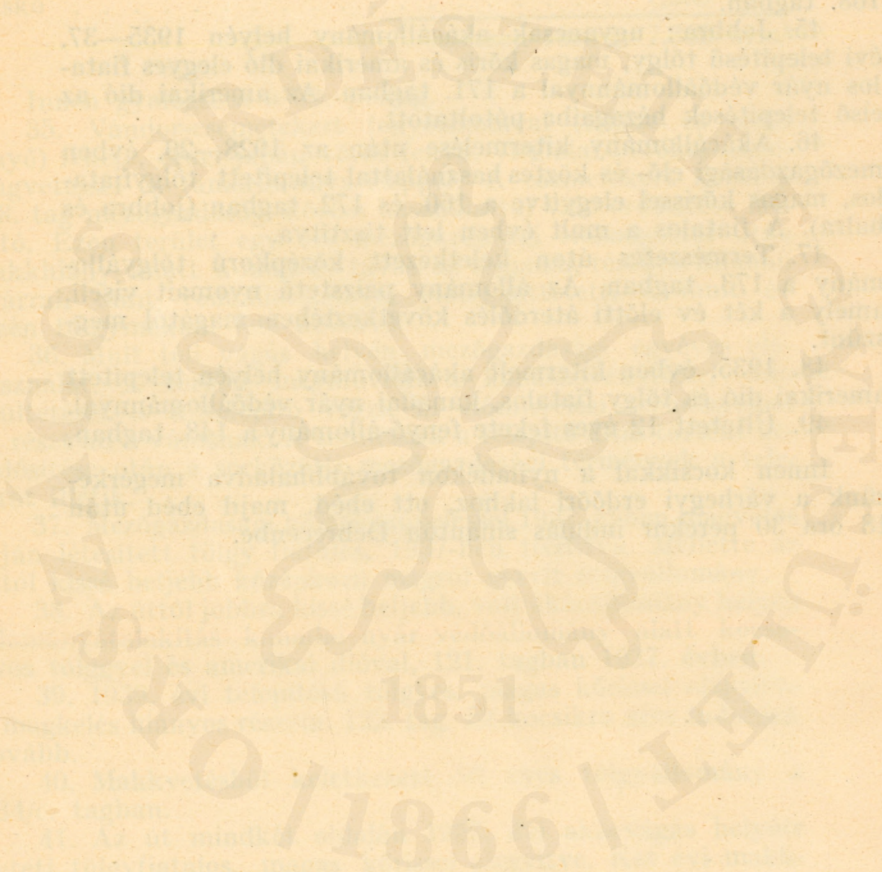
48. 1935. évben kitermelt akácállomány helyén telepített amerikai dió és tölgy fiatalos, kanadai nyár védőállománnyal.

49. Ültetett 12 éves fekete fenyő-állomány a 148. tagban.

Innen kocsikkal a nyiladékon továbbhaladva megérkezünk a várhegyi erdőöri lakhoz, ott ebéd, majd ebéd után 18 óra 30 perckor indulás sínautón Debrecenbe.

1851

1866

Debrecen sz. kir. városnak a

Nagycserei

12. kir. erdőhivatalhoz tartozó területeinek egy része.

1:25000

Szelnagyarázat.

- Erdő
- Jdeger birtok
- Ut
- Vasút

② Beutatósra kerülő részletek

